

MÜZELERİN KEŞİF ALANI OLARAK KULLANIMI

Gizem SİVRİKAYA*

Öz: Çağdaş müzeler, ziyaretçilerin ön bilgi, deneyim ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak oluşturdukları nesne temelli eğitim etkinlikleri ile ziyaretçilerine zengin deneyimler sunarlar. Bu zengin deneyimlerle bilgi yapılandırma süreçlerinde ziyaretçileri özneleştirir. Bu özneleşme sürecinde kültür, sanat, tarih ve bilimle iç içe olan sosyal bir ortamın payının olması öğrencilerin yalnızca bilişsel gelişimlerini değil, duyuşsal ve sosyal gelişim süreçlerini de etkilemekte ve müzenin özgür seçime dayanan doğası öğrencilerin meraklarını desteklemektedir. Yapılandırmacı yaklaşımın esas alındığı günümüz eğitim sisteminde de öğrencilerin bu yönleriyle desteklenmesi hedeflenmektedir. Öğrencilerin bilgiyi, kendilerini ve toplumla olan bağlarını irdeleyebilecekleri ve becerilerini geliştirebilecekleri birer keşif alanı olarak müzelerin kullanımı bu noktada resmi eğitim sistemimizin bir parçası olmalı, müze-okul işbirliği tüm bileşenleri ile desteklenmelidir. Bu çalışmanın amacı, günümüz eğitim sistemi ihtiyaçları doğrultusunda müze eğitiminin yeri ile müze eğitiminin kuramsal temellerinin incelenmesi ve müze-okul işbirliğinin sağlanabilmesi için atılması gereken adımların belirlenmesidir.

Anahtar Sözcükler: Çağdaş müze, müze eğitimi, yapılandırmacılık, müze-okul işbirliği

* Ankara Üniversitesi Disiplinlerarası Müze Eğitimi ABD Yüksek Lisans Öğrencisi.

UTILIZATION OF MUSEUMS AS DISCOVERY AREAS

Gizem SIVRİKAYA*

Abstract

Contemporary museums offer experiences for visitors with their object based educational activities by bearing in mind visitors' prior knowledge, experience and needs. Thus, they encourage visitors' subjectivation in the knowledge construction process. Because this subjectivation process is contributed by a social environment containing culture, art, history and science, it affects not only students' cognitive development but also their affective and social development and promotes their curiosity due to its free-choice nature. It is aimed to encourage students in all these aspects in today's education system, which is based on constructivist viewpoint. At this point, museum -which is a discovery area where students scrutinise the connection among knowledge, society and themselves and improve their skills- should be a part of our educational system and museum-school collaboration should be supported with all their components. The purpose of this study is to analyze the place of the museum education in the direction of today's educational needs and theoretical bases of the museum education, also to determine the actions to be taken in order to provide museum-school collaboration.

Keywords: Contemporary museum, museum education, constructivism, museum-school collaboration

Giriş

Bireylerin var olan bilginin doğruluğuna karar verebilmesi, bu bilgiyi hayata aktarabilmesi ve bilgiye dönüştürücü nitelik kazandırabilmesi her an yeni bilgilere maruz kaldığımız günümüzde daha da önem kazanmaktadır. Yapılandırmacı eğitim yaklaşımı ile bütünleşen bu koşullarda eğitimin amacı öğrencilere 21. yüzyıl becerilerini kazandırmak olarak tanımlanmıştır. 21. yüzyıl becerileri 3 ana başlık altında ve 11 beceri türü olarak ele alınmıştır (Partnership for 21st Century Learning):

1. Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri
 - Yaratıcılık ve Yenilikçilik
 - Eleştirel Düşünme ve Problem Çözme

* M.Sc. Student, Ankara University, Department of Museum Education.

◆ Gizem Sivrikaya

- İletişim ve İşbirliği
- 2. Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri
 - Bilgi Okuryazarlığı
 - Medya Okuryazarlığı
 - Bilgi ve İletişim Teknolojileri Okuryazarlığı
- 3. Yaşam ve Kariyer Becerileri
 - Esneklik ve Uyum
 - Girişkenlik ve Kendini Yönetebilme
 - Sosyal ve Kültürler Arası Beceriler
 - Üretkenlik ve Hesap Verebilirlik
 - Liderlik ve Sorumluluk

Ayrıca Kang ve arkadaşları (2010) çağımızın eğitim performansını dörder faktörden oluşan üç alanda tanımlamıştır. Bu alanlar bilişsel, duyuşsal ve sosyokültürel alanlardır. Bilişsel alanın alt boyutları bilgi yönetimi, bilginin yapılandırılması, bilginin kullanımı ve problem çözme becerilerinden oluşmaktadır. Duyuşsal alan öz kimlik, öz değer, kendi kendini yönetme ve öz sorumluluk alt boyutlarından oluşmaktadır. Son olarak sosyokültürel alanın alt boyutları toplumsal aidiyet, sosyal hassasiyet, sosyalleşebilme yeteneği ve sosyal icradır. Bahsi geçen her bir beceri; bilgi, öğrencinin kendisi ve toplum ile olan bağa işaret etmektedir ve bu üç unsur arasındaki iletişimde öğrenciye düşen görev, bu ağı kendi keşif rotası ile belirleyip yaşam yolunu yapılandırmasıdır.

Yaşam yolunu yapılandırırken gerekli becerilerin kazandırılmasında okulların yanı sıra eğitim ortamı olarak kullanılan farklı alanlar da vardır. Bu anlamda müze, galeri, bilim merkezi, akvaryum, hayvanat bahçesi gibi ortamlar sundukları eğitim hizmetleri ile gerek öğretmenler gerek ebeveynler tarafından değerlendirilmeye açık yerlerdir. Peki, bu gibi ortamları yaşam yolunu yapılandırırken ayrıcalıklı kılan özellikler nelerdir? Bu gibi ortamların en önemli özelliği ziyaretçiler üzerinde kalıcı etki bırakabiliyor olmasıdır. Dierking ve Falk'un (1997) ve ilkököl, ortaokul ve yetişkinlerden oluşan bir grup ile yaptığı çalışma, ilköğretim döneminde okul dışı ortamlarda eğitim etkinliğine katılmış olan kişilerin %96'sının bu etkinliğe ne zaman, kiminle gittiğini ve burada yapılan çalışmanın içeriğine dair en az üç şeyi hatırlayabildiklerini ortaya koymuştur. Daha özel olarak müzelerle yapılan çalışmalarda da süresi dakikalar ile saatler arasında değişen eğitim etkinliklerinin çocuklar üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Anderson, Piscitelli, Weier, Everett ve Tayler, 2002; Wollins, Jensen ve Ulzheimer,

1992). Müzelerin ziyaretçilerin hatıralarında yer etmesi yeterli bir eğitim çıktısı olarak görülmeyebilir. Bu durumda öğrenmenin doğrusal değil, karmaşık bir süreç olduğunu unutmamak ve hatıraların “Aha!” / “Evreka” anlarını tetikleyebilecek; problem durumunu çözebilecek ve yaratıcılığı ortaya çıkarabilecek gücünü yadsımamak gerekir.

Müze ve diğer keşif alanlarında yapılmış bazı yüksek lisans ve doktora çalışmalarına göre müze eğitiminin ülkemiz koşullarındaki daha somut çıktıları şöyle ifade edilebilir: Okul başarısı, eleştirel düşünme eğilimi, derse yönelik olumlu tutum ve bilimsel süreç becerilerinde pozitif yönde bir etki olarak belirtilebilir (Çerkez, 2011; Ertaş, 2012; Şentürk, 2009; Öztürk, 2014). Fakat bu çalışmada bilinçli olarak bu gibi “somut etki”-lere değil, keşif sürecine ve yaratıcılık anlarının ortaya çıkmasına yardımcı olan müze eğitimi sürecine değinilecektir. Çünkü öğrenme süreci, deneyimlerin zaman içinde ve bulunulan fiziksel koşullara bağlı olarak sürekli şekillendirilmesidir.

Falk ve Dierking bu durumu yaşanmış bir örnekle şöyle açıklamıştır: Kadın gün içinde hareketli bir köprünün üzerinden geçmek için arabasıyla trafikte beklemiş ve bu süre içinde köprünün hareketini izlemiştir. Akşam olduğunda eşine köprünün hareketi sağlama mekanizmasını anladığını terminolojik bir dil kullanarak açıklamıştır. Kocası bu terminolojiyi nereden bildiğini sorunca kadının cevabı “Geçen sene torunumuza müzeye götürdüğümüzde öğrenmişim” olmuştur. Kadın, müze ziyareti sonrası ne öğrendiğini değerlendirmemiş, bir yıl boyunca öğrendiklerini kullanma ihtiyacı duymamış ve ancak bir yıl sonra öğrendiği bilgiyi günlük hayata aktarabilmiştir. Yani müzede öğrendiği bilgileri belirli bir süre sonra ve fiziki koşullar sağlandığında anlamlı hale getirebildiğini fark etmiştir (Falk ve Dierking,2000, 15-16). Tam da bu noktadan hareketle çalışmanın ana eksenini “Aha!” / “Evreka!” anlarını ören, yavaş ama emin adımlarla ilerleyen anlamlı öğrenme sürecine katkıda bulunabilecek müze eğitimidir.

Bu çalışmada (1) müzelerdeki eğitim süreçlerinin yansımaları olarak beceri gelişimi, (2) bu yansımaların arka planının incelendiği müze eğitimi programının kuramsal temelleri, (3) müzelerin birer keşif alanı olarak kullanımı ve (4) çocukların müzelerden daha iyi bir şekilde faydalanabilmesi adına müze-okul işbirliğinin sağlanabilmesi için atılabilecek adımlar başlıklar halinde ele alınmıştır. Çalışmada literatürden faydalanılmış ve kimi noktalar müzelerin çalışma veya işleyiş biçimleri örnek verilerek somutlaştırılmaya çalışılmıştır.

1. Müzeler ve Beceri Gelişimi

Dibella ve Steele’e (1981’den aktaran; Allard, Boucher ve Forest, 1994, 201) göre müzeler, öğrencilerin tıpkı kendi sorusuna yanıt arayan birer araştırmacı gibi hissetmesini sağlayarak öğrenme sürecini başlatan motivasyon kaynağı olabilir. Bu bakışla hazırlanan bir müze eğitim programı soru geliştirme, veri toplama, verinin analizi ve verinin sentezi olmak üzere dört aşamadan oluşur.

İlk aşama, öğrencilerin ilgi ve eğilimlerinden yola çıkarak seçilmiş bir nesneyi gözlemi ile başlatılır ve öğrencilerin verdikleri tepkiler üzerinden soruların oluşturulması

◆ Gizem Sivrikaya

sağlanır. Bu sorular, cevabı müzede araştırılmak üzere oluşturulur. Bu aşama, veri toplama aşamasının ön ayağıdır.

Veri toplama aşamasında, okulda oluşturulan sorulara yanıt olabilecek veriler toplanır. Bu aşamanın herhangi bir diğer veri toplama ortamından farkı, farklı bir dönemdeki farklı bir çevrenin özelliklerini yansıtan nesnelere gerek gözlem yoluyla gerek dokunarak iletişim halinde olmaktır. Müze, bu anlamda kitabi bilgiyle farklılık gösterir. Müze, bilgi ile somut bir iletişimin olanağını sağlayarak çocukların etrafındaki dünyayı kavrayışına yardımcı olur.

Üçüncü aşamada, müzede araştırma sonlandıktan sonra elde edilen verilerden bir sonuca ulaşmak amacıyla sınıfta veri analizi yapılır. Burada veri deşifre edilir, sınıflandırılır, karşılaştırmalar yapılır ve bu süreç boyunca çocukların bilgiyi yorumlaması teşvik edilmiş olunur. Yine bu aşamada müze öncesinde kurulan hipotezler varsa teyit edilir ve sonuçlar değerlendirilir.

Son olarak verinin sentezi aşamasında, çocuklar topladıkları verileri düzenler ve diğer arkadaşları ile paylaşmak üzere çalışmasını sunar (Allard, Boucher ve Forest, 1994, 201-203).

Burada bahsi geçen eğitim programı çizelgedeki gibi özetlenmiştir:

Çizelge 1: Araştırma Temelli Bir Müze Eğitim Programı Süreci

Müze öncesi (okul)	Hazırlık	Soru geliştirme	Nesne ile bütünleştirme
Müzede (müze)	Tamamlama	Veri toplama ve analizi	Nesnenin incelenmesi
Müze sonrası (okul)	Takip	Veri analizi ve sentezi	Nesnenin benimsenmesi

Bu eğitim programındaki süreçlerin katı bir şekilde ele alınmaması gerektiği ve süreçlerin iç içe geçebileceği yazarlar tarafından ayrıca vurgulanmıştır.

Müzeler buradaki örnekte görüldüğü gibi araştırma ve sorgulama becerilerinin geliştirilmesinde değerlendirilebilecek alanlar olduğu gibi farklı beceri alanlarının geliştirilmesi için de kullanılmaktadır. Örneğin, Çakır İlhan ve arkadaşlarının hazırladığı Müze Eğitimi Etkinlik Kitabı'nda müze eğitimi yoluyla geliştirilmek istenen beceriler "iletişim ve toplumsal beceriler" başlığı altında şöyle sıralanmıştır: Beden dilini kullanma becerisi, araştırma-inceleme becerisi, güdülenme, yaratıcı yazma becerisi, tasarım yapma becerisi, sergileme becerisi (2011, 6). Yine müze öncesi, müzede ve müze sonrası olarak üç aşamada düzenlenen bu müze eğitimi programının yaratıcılığın geliştirilmesine odaklandığı söylenebilir. Bunun yanı sıra yaratıcı dramın Türkiye'deki müze eğitimi çalışmalarında kullanılıyor olması etkileşim, işbirliği, farklı yollarla kendini ifade etme, yaratıcı düşünme gibi becerileri de geliştirmektedir. Ayrıca drama, özellikle geçmiş yaşantılarla sıkı bağları olan müzelerdeki eğitim etkinliklerinde

çocukların kişisel ve toplumsal köklerini güçlendirmektedir (Karadeniz ve Okvuran, 2014, 871).

Müze kelimesi kökenini Latince “museum” ve Yunanca “mouseion” kelimelerinden almaktadır. “Mouseion” Yunan mitolojisinde ilham perileri olarak bilinen “Mousa”lara ev sahipliği yapan tapınak anlamına gelmektedir. “Mousa” kelimesi ise Yunanca akıl, düşünce ve yaratıcılık gücü kavramlarını içeren “men” kökünden gelmektedir (Erhat, 1999’dan aktaran; Karadeniz, 2009, 23). Müzeler özü itibarıyla de akıl, düşünce ve yaratıcılık gücüne ev sahipliği yapan yerler olarak günümüz eğitim sisteminde öğrencilere kazandırılmak istenen araştırma-sorgulama ve yaratıcılık gibi becerilere kapı açmaktadır.

2. Müze Eğitimi Programının Kuramsal Temelleri

Eğitim ve psikoloji alanlarında bahsi geçen bazı kuramlar öğrenmenin kişisel ve sosyokültürel boyutları temel alınarak ikiye ayrılabilir: 1) Bilginin birey tarafından nasıl işlendiğini merkeze alarak değerlendirme yapan Piaget ve Gardner’ın kuramları, 2) öğrenmeyi etkileyen sosyokültürel koşulları merkeze alarak değerlendirme yapan Vygotsky ve Csikszentmihayli’nin kuramları.

Piaget’nin bilişsel kuramına göre bebeklikten yetişkinliğe kadar uzanan öğrenme süreci somuttan soyuta doğru gelişir. Bu gelişim süreçleri dört evreden oluşur. Her bir birey bu hiyerarşik zinciri takip eder ve kendi oluşturduğu şemaları özümleme ve uyma yoluyla dengeler. Böylece kendi gelişim sürecini oluşturur (Günçe, 1971). Gardner’ın çoklu zekâ kuramına göre zekâ; sözel zekâ, mantıksal/matematiksel zekâ, uzamsal zekâ, müzikal zekâ, kinestetik zekâ, sosyal zekâ, içsel zekâ ve doğa zekâsı olmak üzere 8 boyutta ele alınabilir. Bireyin kendine özgü bilişsel yapısı bu zekâ alanlarının bileşiminden oluşmaktadır. Gardner’ın kuramına dayalı olarak geliştirilen müze eğitim programlarında mümkün olduğunca farklı yöntem ve etkinlik programları kullanılmaya çalışılır. Böylece etkinliğe katılan grubun kendine özgü zekâ alanlarını kullanabilmesi sağlanır ve öğrenme biçimleri birbirinden farklı olan çocukların öğrenme süreçleri kolaylaştırılır (Demirel, Demir, İşcan, Tuncel ve Karacaoğlu, 2008, 27; MEB, 2006, 7-13).

Öğrenme üzerindeki çevresel etkenlerle ilgili kuramlara gelindiğinde akla gelen ilk isimlerden biri Vygotsky’dır. Vygotsky’nin sosyal gelişim kuramına göre öğrenme, çocuğun toplum, nesnelere ve olaylarla iletişimi ile ortaya çıkar. Yetişkinler oyun sırasında çocuğa bilinçsizce bile olsa birtakım şeyler öğretir ve öğrenme alanında çocuğun kendi gelişim seviyesinin üzerinde performans göstermesi yetişkinin sağladığı destekle gerçekleşmiş olur. Kurama göre bu ilerleme proksimal gelişim alanı ile açıklanır (Erdener, 2009, 92-93). Csikszentmihayli’nin akış kuramı kişinin kendini bir etkinliğe tamamen verdiği zamandaki zihinsel durumunu tanımlar. Kişinin akış durumunda olabilmesi için motivasyonu önemlidir. Burada motivasyonu sağlayan unsur kişiye sunulan zorluk ile kendi becerileri arasında bir dengenin olmasıdır. Bu kuramın eği-

◆ Gizem Sivrikaya

tim ortamına yansması eğitim etkinliğini düzenleyen kişinin öğrencilerin becerilerini zorlayabilecekleri düzeyde ve ihtiyaçlarına yönelik bir etkinlik hazırlamasıdır (Abuhamdeh ve Csikszentmihayli, 2011, 317-318).

Ayrıca Piaget ve Vygotsky’i yapılandırmacı yaklaşım açısından beraber ele almak mümkündür. Yapılandırmacı yaklaşımda her öğrenenin kendi bilgisini yapılandırdığı süreç, Piaget’nin psikolojik yapılandırmacılığını esas alırken bu yapılandırma sürecinde toplumun rehberlik ediyor olması Vygotsky’nin sosyal yapılandırmacılığına işaret eder (Erdem ve Demirel, 2002, 83).

Falk ve Dierking (2000, 10) bu kuramları da yansıtabilecek şekilde müzedeki öğrenmeye bütünsel bakılması ve müzedeki eğitimin üç bağlamda ele alınması gerektiğini belirtmiştir: 1) kişisel bağlam, 2) sosyokültürel bağlam, 3) fiziksel bağlam. Kişisel bağlam uygun motivasyon ve duyu durumu, kişisel merak, ön bilgi ve deneyimi temsil eder. Sosyokültürel bağlamda kültür ve toplumla bağlantı kurulur. Fiziksel bağlam, müzenin fiziksel koşullarının ziyaretçilerin davranışlarındaki ve öğrenme sürecindeki rolünü tanımlar.

Burada müze eğitimcilerine düşen görev, müzenin kendine özgü çerçevesine uygun eğitim ve öğrenme ortamı yaratmaktır. Hein (2001) yapılandırmacı bir müze eğitimcisinin ve tasarımcısının dikkat etmesi gereken üç noktayı şöyle sıralamıştır:

1. Bireysel ziyaretçilerin nasıl öğrendiğini dikkate almak
2. Ziyaretçilerin sergi ve programlara getirdiği kültürel, toplumsal, kişisel kurguları dikkate almak
3. Ziyaretçilerin sergi ve programlarla etkileşimi sırasında yaptıkları kişisel anlamlandırmayı kabul etmek, uyum sağlamak ve değer vermek (Hein, 2001, 3).

Bu yapılandırma sürecini destekleyici olarak müzelerin katılım sağlanan eğitim etkinlikleri haricindeki uygulamaları da olabilir. Buna örnek olarak Katalonya Ulusal Sanat Müzesi’nde genç ziyaretçilerin koleksiyondan seçtikleri bir eserle günlük hayattan seçtikleri bir görüntüyü eşleştirip bu eşleşmenin yaptığı çağrışıma slogan üretmeleri istenmekte ve bu çalışmalar müzenin internet sitesinde yayınlanmaktadır (MNAC, 2016). Böylece müze hem kendi koleksiyonunu tanıtmış olup hem de ziyaretçilerin koleksiyonu sosyokültürel ve kişisel bağlamda değerlendirme süreçlerini desteklemiş olmaktadır.

Resmi eğitim sistemindeki kuram ve yaklaşımdan ilham alan müzelerdeki eğitimi sınıf ortamı ile kıyaslamamak fakat okul müfredatının içinde ve okulun yanı sıra öğrenme ortamları olarak değerlendirebilmek gerekir. Müzeler, kendini sınıf ortamında ifade edemeyen öğrenciler için becerilerini ortaya koyabilecekleri ve kendi bildiklerini yönlerini açığa çıkarabilecekleri bir alandır. Ayrıca Tran’a göre müzeleri okul ortamından farklı yapan özelliği özgür seçime ve değerlendirme yapmaya açık olan

doğasıdır. Müzeler bu özellikleri ile öğrenmeyi desteklemekte ve geliştirmekte, böylece insan doğasında bulunan öğrenmeye yönelik güdüyü beslemektedir (2007, 280).

3. Keşif Alanı Olarak Müzeler

Müze, Oxford sözlüğünde sanatsal, kültürel, tarihi ve bilimsel uğraş nesnelерinin toplandığı ve sergilendiğı alanlar olarak tanımlanmıştır. Bu içerik yelpazesi ile müzeler, insanlık tarihine tanıklık edilebilecek birer uğrak noktası; tam da müze eğitimine ve müzede öğrenmeye denk gelecek şekilde insanlık tarihinin keşif alanları olarak tanımlanabilir. Bu keşif alanları ile toplumun kültür, sanat, estetik, tarih, doğa, bilim ve değer bilincinin gelişmesi sağlanmaktadır. Tüm bu bilincin gelişmesinde ise deneyimin rolü büyüktür.

Müze kendi doğası gereğı barındırdığı koleksiyon aracılığıyla ziyaretçisine birçok deneyim olanağı sunmaktadır. Nesnelерin yanı sıra günümüz müzelerinin sunduğı işitsel cihazlar, etkileşimli ekranlar, animasyonlar, nesnelere yönelik bilgi kartları, grafik veya diğer görseller gibi birçok farklı türden materyal de müzeleri uyaran çeşitliliğı açısından önemli bir yere taşımaktadır. Zekânın doğuştan getirilen özelliklerini yanı sıra yaşantı ile de ilişkili olduğu ve bol uyaran içeren ortamların zekâ gelişimine katkı sağladığı bugün bilinmektedir (MEB, 2006, 8). Bu anlamda müzelerin uyaran yelpazesindeki genişliğini değerlendirmek önemli bir yerde durmaktadır.

Müzeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca içerdiği koleksiyon çeşidine göre şöyle sınıflandırılmıştır: Sanat müzeleri; tarih müzeleri; antropolojik müzeler (arkeoloji, etnoloji, folklor); doğa tarihi müzeleri; bilim ve endüstri müzeleri; uzmanlık dallarıyla ilgili müzeler (cam, sağlık, saat vb.) (2016). Bu elbette gerekli bir sınıflandırmadır fakat müze eğitiminin içeriğini doğrudan ders ve müze türü olarak eşleştirmek müzelerin disiplinler arası çalışmaların önünü açabilecek yerler olarak görülmesine engel olabilir. Ülkemizde yapılan müze eğitimi konulu, okul derslerinin müze ile ilişkilendirildiğı yüksek lisans ve doktora tezlerine bakıldığında çalışmaların çoğunun Sosyal Bilgiler ve Görsel Sanatlar dersleri ile ilişkilendirildiğı görülmektedir (Ulusal Tez Merkezi, 2017). Bu durum genel olarak müzelerin yalnızca görsel kültüre, kültürel mirasa ve tarihe dayalı alanlar olarak görülmesinin bir yansıması olarak ele alınabilir. Fen Bilimleri dersi alanına yönelik müze ile ilgili çalışmalarının ise genel olarak bilim merkezlerinin yanı sıra tabiat tarihi müzeleri ve bilim müzelerinde yapıldığı görülmektedir (Yaşar, 2014; Dilli ve Bapoğlu-Dümenci, 2015). Bu gibi çalışmalar kıymetli olmakla beraber her ders ile ilgili etkinliğin birçok müze türüne yayılması eğitimdeki niteliğın artırılması yönünde bir adım olabilir. Buradaki kasıt, bilim veya tabiat tarihi müzesi olarak değerlendirilmeyen müzelerde Fen Bilimleri dersine yönelik ya da tarih veya antropolojik müze türünde değerlendirilmeyen müzelerde Sosyal Bilgiler dersine yönelik çalışmalar yapılabileceğidir. İstanbul Eski Şark Eserleri Müzesi ile İstanbul Çinili Köşk Müzesi'nde gerçekleştirilen "Arkeoloji Müzesinde Kayboldum, Yolumu Matematikle Buldum" etkinliğı bu bakışa güzel bir örnek olarak verilebilir. Bu etkinlikte çocuklara

hem müzedeki eserlerle günlük hayat sorunlarını birleştirme hem de çeşitli matematik sorularıyla pratik yapma imkânı yarattığı söylenebilir. Aynı zamanda matematiği somutlaştırıp arkeoloji müzelerini yalnız sosyal bilimlerle ilgili yerler olarak görmekten uzaklaşmaları yönünde bir adım olarak yorumlanabilir. Yine benzer bir yaklaşımla endüstri müzesi başlığı altında bulunan Rahmi Koç Müzesi'nin Sosyal Bilgiler, Türkçe, Matematik, Fen Bilgisi ve Görsel Sanatlar gibi birçok derse atıfta bulunarak hazırlanan eğitim paketi de bu yöndeki bakışın önemli göstergelerinden biri olarak ele alınabilir. Ayrıca, aynı nesnenin farklı müze türleri içinde değerlendirilmesinin öğrenciye bilginin kendi başına değil, bağlam içinde anlam kazandığına dair önemli bir ipucu vereceğini de gözden kaçırmamak gerekir. Buna hem arkeoloji hem de tabiat tarihi müzeleri koleksiyonlarında bulunan yontulmuş taşlar örnek verilebilir. Arkeoloji müzesindeki genel vurgu insanoğlunun kendi yarattığı tarih iken, tabiat tarihi müzesinde doğanın parçası olan insanoğlunun doğaya müdahalesi ve doğa ile olan özgün ilişkisidir.

Buradan hareketle müzeler, sadece koleksiyon çeşitliliği ve bir yaratımın ürünü olan sergileme biçimleri ile doğasında birer öğrenme alanı olarak görülmemelidir. Önemli olan, müzeleri bu özgünlüğünden yola çıkarak planlanan eğitim etkinlikleri ile çok disiplinli birer keşif alanına çevirebilmektir. Bu noktada, eğitim planının ve etkinliğin niteliği müze-okul işbirliğinin sağlanabilmesine, müze eğitimciler ve öğretmenlerin özellikle imkânlar açısından teşvik edilmesine bağlıdır.

4. Müze Eğitimi Alanındaki Sorumluluklar ve Öneriler

Müze eğitimi alanından en verimli şekilde faydalanabilmek için müze eğitimciler ile öğretmenlerin yetkinliği ve müze-okul işbirliğini sağlayacak koşulların oluşturulması önemlidir. Bu yüzden makalenin bu kısmında ilerlemeyi sağlayabilecek bazı önerilere yer verilecektir. Bu önerilerin sorumlu bileşenleri Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, üniversiteler ve müzeler olarak düşünülmüştür.

Karadeniz vd. (2015, 220) müze eğitimcilerinin görevini müze koleksiyonuna dayanan, okul işbirliği ile geliştirilen, eğitim amaçlı, yarı veya tam yapılandırılmış programlar yürütmek olarak tanımlamış ve buradan hareketle müze eğitimcilerin disiplinler arası ve çok yönlü bir eğitim perspektifine sahip olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ülkemizde şimdilik müze eğitimcilerin belirli yeteneklerle donatılmış olarak yetişmesini sağlayan tek program Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Disiplinlerarası Müze Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı (1997)'dir. TÜİK verilerine göre (2015) Türkiye'deki bakanlığa bağlı müze sayısının 193, özel müze sayısının 216 olduğu düşünülürse müze eğitimcilerin yetiştirilmesi adına daha fazla adım atılması gerekmektedir. Müze Eğitimi alanında üniversite eğitimi yapan bölümlerin artırılması uzun vadede bir seçenek iken enstitü gibi işleyen ara kurumların oluşturulması da gündeme alınabilecek seçenekler arasında görülebilir. Burada üniversitelerin eğitim fakültelerinin ve müzelerde alanında uzman kişilerin eğitim verdiği bir ara kurum olarak çalışan enstitüler oluşturulabilir veya bazı müzelerin bünyesinde enstitüler

oluşturulup yüksek lisans veya sertifika programları açılabilir. Bu duruma Amerikan Doğa Tarihi Müzesi'ndeki Müze Eğitimi alanındaki yüksek lisans programı örnektir (Master of Arts in Teaching Programme). Toplam olarak 15 ay süren programda hedef, fen eğitimi alanından mezun kişilerin müze ortamında eğitim programı düzenleyebilecek yetkinliğe ulaşmalarını sağlamaktır. Benzer şekilde fen alanında belli bir donanımına sahip 18-21 yaş arası gençler için düzenledikleri Müze Eğitimi ve İstihdam Programında (Museum Education and Employment Programme) adaylar bir yaz dönemi boyunca alan bilgisi ve eğitim etkinliği düzenleyebilme konusunda yetiştirilmekte ve programı başarılı bir şekilde tamamlayanlara altı haftalık staj imkânı tanınmaktadır. Bu gibi işleyişlerle ülkemizde de müze eğitimciler yetiştirilmesi mümkündür. Örneğin, Anadolu Medeniyetleri Müzesi gibi alan çalışmaları ile bilimsel bilgiye kaynaklık eden, çalışmalarını belli aralıklarla çıkardıkları yayımlarla sunan ve kendi türü içinde önde gelen müzeler üniversitelerin eğitim fakülteleri ile ortak program açarak alan bilgisi ve pedagojik bilginin pratik alan içerisinde öğretildiği, enstitü olarak da çalışan yerler haline getirilebilir; burada yetişen müze eğitimciler ülkemizdeki diğer müzelere müze eğitimcisi kadrosu ile istihdam edilebilir.

Üniversitelerin eğitim fakültelerinde müze eğitimine yönelik derslerin açılması ise öncelikli olarak öğretmen adaylarının kendi öğrenme sürecini destekleyecek, devamında da görev aldıkları okullarda müze ziyaretleri düzenlemelerinin yolunu açacaktır. Ankara Üniversitesi İlköğretim Bölümü Okul Öncesi Öğretmenliği son sınıf öğrencileri ile yapılan bir çalışmada öğretmen adayları seçmeli olarak aldıkları Müze Eğitimi dersi kapsamında hem kendi genel kültürlerini genişletmiş hem de müzede eğitime dair öğretmenlik hayatlarında kullanabilecekleri bir ürün dosyası oluşturmuşlardır (Karadeniz ve Okvuran, 2014, 867). Diğer en önemli çıkarımlar da müze eğitimine dair deneyimi olan öğretmen adaylarının meslek hayatlarında müze ziyaretlerine dair daha olumlu bir tutuma sahip olacakları ve öğrencilerini de bu yönde destekleyebilecekleri olabilir.

Son olarak, Kasım 2016'da Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı arasında bir işbirliği protokolü imzalanmıştır. Protokol kapsamında müze ve ören yerlerinin okullar tarafından kullanımı teşvik edilmekle beraber Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanacak olan film, belgesel ve video gibi içeriklerin Eğitim Bilim Ağı (EBA) üzerinden okulların kullanımına sunulması hedeflenmiştir. Ayrıca alanında uzman kişilerin desteği ve kurumlarla yapılabilecek işbirliği ile kültürel belleğimizin yitirilmemesi ve sanatsal birikimin artırılması hedeflenmiştir. Bu olumlu yöndeki adımların okullar tarafından etkili bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı ile ilgili araştırmaların yapılması protokolün getirilerinin daha ileriye taşınması adına faydalı olabilir.

Sonuç

Müzelerin kendini eğitim ortamı olarak tanımladığı günümüzde, ülkemizdeki müzelerde hem eğitim etkinliklerinin düzenlenmesi hem de müzelerin ziyaretçi odak-

◆ Gizem Sivrikaya

lı bir yaklaşımla koleksiyonunu teknolojik unsurlarla da destekleyerek topluma sunması ve öğretmenlerin bazı projeler kapsamında hizmet içi eğitime katılarak müze eğitimi hakkındaki görüşünü ve deneyimini geliştirmesi ülkemiz çocuklarının anlamlı öğrenme sürecine katkı sağlayacaktır. Müze ve eğitim alanındaki gelişmeleri takip ederek bu süreci daha ileriye taşımaksa çağdaş eğitim anlayışımızın ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

Kaynakça

- Abuhamdeh, S., ve Csikszentmihalyi, M. (2011). *"The Importance of Challenge for the Enjoyment of Intrinsically Motivated, Goal-Directed Activities"*, **Personality and Social Psychology Bulletin**,38, S. 3, ss.317-330.
- Allard, M., Boucher, S., ve Forest, L. (1994). *"The Museum and the School"*, **McGill Journal of Education**,29, S. 2, ss.197-212.
- Anderson, D., Piscitelli, B., Weier, K., Everett, M., ve Tayler, C. (2002). *"Children's museum experiences: Identifying powerful mediators of learning"*, **Curator**, 45, S. 3, ss.213 – 231.
- Çakır İlhan, A., Artar, M., Okvuran, A., ve Karadeniz, C. (2011). Müze Eğitimi Etkinlik Kitabı.** UNICEF, http://panel.unicef.org.tr/vera/app/var/files/e/t/etkinlik_paketi.pdf
- Çerkez, S. (2011). **Sosyal Bilgiler Dersinde Müze Eğitimine Dayalı Öğretim Uygulamalarının Öğrencilerin Akademik Başarısına Ve Tutumlarına Etkisi**, Kastamonu Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), Kastamonu.
- Demirel, Ö., Demir, K., Demirhan İŞCAN, C., Tuncel, İ, ve Karacaoğlu, C. (2008). *"Çoklu Zeka Kuramına Dayalı Etkinliklerin Erişi, Tutum ve Öğrenmelerin Kalıcılığına Etkisi"*, **Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 3, S. 1- 2, ss.75-86.
- Dierking, L. D. ve Falk, J. H., (1997). *"School Field Trips: Assessing Their Long-Term Impact"*, **Curator: The Museum Journal**,40, S. 3, ss. 211-218.
- Dilli, R., ve Bapoğlu-Dümenci, S., (2015). *"Okul Öncesi Dönemi Çocuklarına Anadolu'da Yaşamış Nesli Tükennmiş Hayvanların Öğretilmesinde Müze Eğitiminin Etkisi"*, **Türk Eğitim Derneği Eğitim ve Bilim Dergisi**, 40, S.181, ss. 217-230.
- Erdem, E., ve Demirel, Ö. (2002). *"Program Geliştirmede Yapılandırıcılık Yaklaşımı"*, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S. 23, ss.81-87.
- Erdener, E. (2009). *"Vygotsky'nin Düşünce Ve Dil Gelişimi Üzerine Görüşleri: Piaget'e Eleştirel Bir Bakış"*, **Türk Eğitim Bilimleri Dergisi**,7, S. 1, ss.85-103.
- Ertaş, H. (2012). **Okul Dışı Etkinliklerle Desteklenen Eleştirel Düşünme Öğretiminin, Eleştirel Düşünme Eğilimine Ve Fizik Dersine Yönelik Tutuma Etkisi**, Hacettepe Üniversitesi, (Doktora Tezi), Ankara.
- Falk, J. H., ve Dierking, L. D. (2000). **Learning from museums: Visitor experiences and the making of meaning**, AltaMira Press, CA

- Framework for 21st Century Learning - P21. Erişim tarihi: 3 Ocak 2017, <http://www.p21.org/about-us/p21-framework>
- Günçe, G. (1971). "Jean Piaget Ve Temel Kuramsal Fikirleri", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 4, S. 1, ss.19-32.
- Hein, G.E. (2001). "Constructivism: More Than Meaning Making", **Museological Review**, 7, S. 3, ss. 1-17.
- Kang, M., Heo, H., Jo, I., Shin, J., ve Seo, J. (2010). "Developing an Educational Performance Indicator for New Millennium Learners", **Journal of Research on Technology in Education**, 43, S. 2, ss.157-170.
- Karadeniz, C. (2009). **Dünyada Çocuk Müzeleri ile Bilim, Teknoloji ve Keşif Merkezlerinin İncelenmesi ve Türkiye İçin Bir Çocuk Müzesi Modeli Oluşturulması**, Ankara Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Karadeniz, C., ve Okvuran, A. (2014). "Müzedede Bir Gece: Çorum Arkeoloji Müzesi'nde Müze Eğitimi", **İlköğretim Online**, 13, S. 3, ss.865-879.
- Karadeniz, C., Okvuran, A., Artar, M., ve Çakır İlhan, A. (2015). "Yeni Müzebilim Bağlamında Müze Eğitimine Çağdaş Yaklaşımlar ve Müze Eğitimcisi", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 48, S. 2, ss.203-226.
- MAT Program Overview. Erişim tarihi: 4 Ocak 2017, <http://www.amnh.org/learn-teach/master-of-arts-in-teaching/mat-program-overview>
- Milli Eğitim Bakanlığı(2006). **İlköğretim Sanat Etkinlikleri Dersi Programı ve Kılavuzu (1-8. Sınıflar)**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara
- MNAC - Museu Nacional d'Art de Catalunya. Erişim tarihi: 31 Aralık 2016 <http://www.museu-nacional.cat/en/youths>
- Museum Education and Employment Programme. Erişim tarihi: 4 Ocak 2017, <http://www.amnh.org/learn-teach/post-secondary/museum-education-and-employment-program/>
- Onur, B. (2012). **Çağdaş Müze, Eğitim ve Gelişim: Müze Psikolojisine Giriş**, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara
- Öztürk, A. (2014). **Mevlana Toplum Ve Bilim Merkezi Öğretim Programlarının Öğrencilerin Bilimsel Süreç Becerilerine Ve Bilime Yönelik Tutumlarına Etkisi**, Ege Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), İzmir.
- Rahmi M. Koç Müzesi Eğitim Paketi, Erişim Tarihi: 1 Nisan 2017, http://www.rmkmuseum.org.tr/cengelhan/turkce/images/Cengelhan_Rahmi_M_Koc_Muzesi_Eitim_Paketi.pdf
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Müze Çeşitleri, Erişim tarihi: 31 Aralık 2017, <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,80160/muze-cesitleri.html>
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Arasında İş Protokolü, Erişim Tarihi: 1 Nisan 2017, <http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/49309,milli-egitim-bakanligi-ile-kultur-ve-turizm-bakanligi-a-.pdf?0>

◆ Gizem Sivrikaya

Tran, L. U. (2007). "Teaching Science in Museums: The Pedagogy and Goals of Museum Educators", *Science Education*, 91, S. 2, ss.278-297. Educa-

Türkiye İstatistik Kurumu, Kültürel Miras 2015, Erişim tarihi: 4 Ocak 2017,
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21550>

Ulusal Tez Merkezi, 2017, Erişim tarihi: 1 Nisan 2017, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> "museum education" anahtar kelime olarak tez adı ile aratıldığında 25 adet teze ulaşılmaktadır.

Şentürk, E. (2009). **The Effect Of Science Centres On Students' Attitudes Towards Science**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

Wollins, I. S., Jensen, N., ve Ulzheimer, R. (1992). "Children's Memories of Museum Field Trips: A Qualitative Study". *Journal of Museum Education*, 17, S. 2, ss.17-27.

Yaşar, E. (2014). **Bilim Müzesi Ziyaretçilerinin Müze İstasyonundan Öğrendiklerinin Bilgi Hiyerarşisi ile Ölçülmesi ve İstasyondan Öğrenilenlerin İstasyonun Tasarım Amacı ile Karşılaştırılması**, Marmara Üniversitesi, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.